anti-autoritaire aantekeningen

roel van duyn

C.I.R.A.
~~2782~~
4716

ram

roel van duyn

anti-autoritaire aantekeningen

schiedam 1971

ram pers
schiedam
chopinplein 207
tel. 010 - 70 87 28
giro 77 63 49

anti-autoritairisme

Autoritaire maatregelen kunnen onmogelijk een blijvende oplossing bieden voor de grote problemen van militairisme, miljeu-verontreiniging, armoede.
De autoritaire mens, gewend aan bevelen en gehoorzamen, is niet in staat spontaan en verantwoordelijk te reageren op de gevaren die overal opdoemen.
Militairisme is niet denkbaar zonder autoritair ingestelde generaals, kolonels, soldaten.
Zonder de individuele verantwoordelijkheid van elk mens voor zijn eigen omgeving is een gezond miljeu nooit meer te bereiken. Een klassenmaatschappij met scherpe verschillen tussen rijk en arm is de sociaal-ekonomiese uitdrukking van de heerszuchtigheid en de onderworpenheid van de autoritaire mens.
Allen een totale revolutie waarin de autoritaire strukturen in de fabrieken, scholen, kantoren, buurten, steden en staten worden afgebroken en worden omgevormd tot federatief verbonden stelsels van met elkaar samenwerkende raden kan het anti-autoritaire kader scheppen waarbinnen de nieuwe, niet-autoritaire mensen zich kan ontwikkelen. Zal ons dat

lukken? Er is alle reden tot wanhoop, tot paniek. Ik geloof dat juist deze paniek moet losbreken en dat zij een scheppende kracht kan zijn die massa's mensen tot het verzet tegen de autoritaire kapitalistiese maatschappij kan brengen.
Dit verzet zelf moet anti-autoritair georganiseerd worden. Is zij dat niet dan biedt zij ook geen uitzicht, zelfs niet in het geval van de overwinning, op een werkelijk bevrijde maatschappij. De Sovjetunie is hiervan het grote, tragiese voorbeeld. Het neerslaan van de Kommune van Kroonstad was hiervan een van de eerste tekenen.
Toch is er in Nederland binnen de studenten-beweging een stroming ontstaan die, in de voetsporen van Lenin, het anti-autoritairisme als een kinderziekte van het socialisme ziet. De nadruk, zeggen zij, moet niet worden gelegd op anti-autoritair optreden, maar op het georganiseerde verzet tegen groot-kapitaal. Ik kan niet inzien waarom dit strijdige ideeën zouden zijn. Immers, de strijd tegen het groot-kapitaal beoogt de macht over het produktieproces in handen van de gemeenschap te brengen, wat met zich zal brengen dat elke burger verantwoordelijkheid voor dat produktieproces zal hebben.
Tenminste, als de fabrieken, de steden en de staat (die tenslotte zal moeten afsterven) anti-autoritair georganiseerd zijn. Alleen dan is socialisme iets anders dan staats-kapitalisme, alleen dan kan het socialisme de stimulerende voorwaarde voor het ontstaan van een vrije mens zijn. En juist deze anti-autoritaire organisatie van de gemeenschap nâ de revolutie kunnen wij van de diverse soorten Leninisten, van CPN tot KEN niet verwachten. Hun huidige organisaties zijn daarvoor door hun hiërarchies-autoritaire struktuur ongeschikt.
Alleen het gedecentraliseerde, anti-autoritaire verzet tegen groot-kapitaal, staat en militarisme kan tot een vrije en dus socialitiese maatschappij leiden. Dit verzet heeft voor iedereen een zin in zichzelf: de bevrijding van je eigen persoon van alle vormen van onderdrukking en het inzicht in de uiterlijke en innerlijke oorzaken daarvan. Kom in opstand! Diskussiëer, agiteer, zaai paniek en help mee de anti-autoritaire tegen-kultuur op te bouwen!
Roel, 22 september 1971

politie en palingoproer

Elk oproer is het openlijk geworden konflikt tussen de wederzijdse provokaties van het gezag en oppositie.
In 1886 brak het Palingoproer uit omdat het gezag het Jordaanvolk provoceerde door het palingtrekken te verbieden.
Dàt er paling getrokken werd was de provokatie van het volk, dat wist dat het een illegaal vermaak was.
In 1917 was de nodeloze maar lukratieve eksport van aardappelen naar het buitenland, zodat het volk honger moest lijden, een provokatie van het gezag. Jordaanvrouwen provoceerden toen op hun beurt het gezag door de groentenmarkt te plunderen.
In 1934 verlaagde de regering de toch al geringe werklozensteun aanmerkelijk, waarop de geprovoceerde arbeiders in opstand kwamen.
In 1965 verbood de politie plotseling de happenings bij het Lieverdje. Dàt er gehappend werd was onze provokatie; wij wisten dat het een illegaal gebeuren was.
(Ik zeg maar meteen niet de indruk te willen wekken dat ik aan de afgelopen provohappenings hetzelfde histories belang toeken als aan de andere opstanden).
Provokaties zijn aanleidingen. Oorzaken van relletjes en opstanden zijn behalve sociale misstanden de diametraal tegenovergestelde maatschappijbeschouwingen van het gezag aan de ene kant, de oproerlingen aan de andere kant, die gepronnonceerd tot uiting komen wanneer het gezag impopulair is. En in het bizonder de amsterdamse politie maakt zich nogal eens impopulair.

Van die impopulariteit getuigde al een ingezonden stuk in de "Nieuwe Drentsche en Asser Courant" van augustus 1886:
"De Amsterdamsche politie is in plaats van een keurkorps een korps van uitvaagsel. Wat tot niets deugt wordt politieagent. De bezoldiging is zeer laag. Behalve door helmen munt ze uit door niets. Daadzaken zijn, dat velen wegens dronkenschap uit het korps worden verwijderd, bekend zijn de gevallen, waarin agenten wegens het afleggen van valsche getuigenissen MOESTEN worden gestraft, bekend is de wederrechterlijke inbraak in een huis en uitzetting van lieden door eenige agenten verricht, MEER dan een geval is bekend van verkrachting jegens meisjes, die weggelopen waren, in het politiebureau gepleegd. Het korps staat in zoo slechten reuk, dat, naar ik verneem, men op andere plaatsen geen agenten of politiebeambten wil, die te Amsterdam hebben gediend.
Al deze dingen worden niet openbaar besproken, aanklachten tegen de politie worden gesust. Men wil geen reorganisatie, dat is uitgave van geld. Pound foolish - penny wise is het ook hier. Toch zou die, als de onlusten geheel bedaard zijn, voor alles nodig zijn. De verbittering tegen de agenten heeft zich sedert maanden getoond. Het woord politieagent is bij het volk execrabel. Hun gemis aan takt is spreekwoordelijk. De aanleiding tot de heele geschiedenis was ook gemis aan takt".

Was de politie niet zo taktloos geweest om op de palingprovokatie in te gaan - er zou niets gebeurd zijn. Nù kwam de hele Jordaan in opstand en vielen er 26 doden en meer dan honderd gewonden.
Zondagmiddag 25 juli 1886. Zoals bij alle latere oproeren is het een mooie zomerdag. Een aantal bewoners van de Lindengracht (toen nog gracht) hebben zes gulden uitgeloofd voor de winnaar van het palingtrekken. Over de gracht spannen de Jordaners een touw, dat in de tegenoverelkaar gelegen percelen 184 en 119 wordt vastgemaakt. Aan het touw, boven het water, wordt een konkelende paling vastgeknoopt. Er roeien bootjes onder door, vanwaaruit een staande man de glibberige paling tracht te grijpen.
Iedereen weet dat het spel verboden is, maar de Jordaners zijn een vrijheidslievend volkje dat zich door de traditioneel gehate politie de wet niet laat voorschrijven.
Het is feest. Duizenden mannen en vrouwen kijken naar het verboden spel. Dan verschijnen er twee agenten, die het touw los maken en de massa sommeren uiteen te gaan. Woede bij het volk! Scheldende Jordaners pakken een agent en

sluiten hem in de kelder van een huis op, daarmee een veel gekoesterd ideaal van de meeste Jordaners verwezenlijkend. De andere agent slaat op de vlucht om versterking te halen. Dit is het moment waarop een feest omslaat in een anti-politie-rel, zoals in 1965 een door de politie eveneens onnodig verstoorde happening daarin omsloeg. De menigte gaat de politie te lijf, gooit verschillende agenten in de gracht en jaagt de anderen op de vlucht.
Om 7 uur woedt in het gedeelte van de Jordaan tussen Anjeliersstraat en Goudsbloemstraat een veldslag tussen het gezag en het volk. De ontevredenheid over de armoede en de haat tegenover de direkte drager van het gezag ontlaadt zich. Honderden agenten slagen er niet in de volkswoede te temmen. Om 8 uur moet de politie zich terugtrekken in het buro op de Noordermarkt. De Jordaan is in handen van zijn bewoners, die de gaslantarens uitdraaien om te voorkomen dat de politie weer uitrukt.
Het politieburo Noordermarkt vreest de volgende dag een bestorming. De Jordaners breken de straat op en bouwen barrikaden. Een paar socialisten planten er rode en zwarte (anarchistiese) vlaggen op.
Door deze vlaggen en door de beschuldigingen van het Algemeen Handelsblad, die Domela Nieuwenhuis c.s. de schuld voor het oproer in de schoenen wilde schuiven, kreeg het palingoproer de schijn van een "rode" opstand. Dat was het niet. Men moet zich de Jordaanarbeiders uit de vorige eeuw niet als klassebewuste socialisten voorstellen. In de Jordaan woonde zelfs een relatief groot percentage katholieken.
Als antwoord op de beschuldigingen van het Handelsblad schrijft "Recht voor Allen", het blad van Domela Nieuwenhuis dan ook terecht:
"Met dit oproer heeft het socialisme niets gemeen; als men zoekt naar de ware schuldigen, dan geloven wij dat die elders te vinden zijn dan waar men ze gewoonlijk zoekt".
Onder de slachtoffers van het palingoproer was slechts één sociaal-demokraat, maar 7 katholieken. De Jordaners stelden in hun oproer géén (socialistiese) eisen. Hun optreden was slechts een spontaan protest tegen politie en armoede. Dat zij die armoede aan het kapitalisme te danken hadden waren zij zich nauwelijks bewust.
Maar het gezag laat niet met zich spotten. Het Handelsblad verslaat de gebeurtenissen van maandag 26 juli als volgt:
"Toen het gepeupel in den omtrek der Lindengracht, wel verre van naar de aanmaningen der politie te luisteren, eene aanvallende houding aannam, werd het terrein afgezet door een

80 huzaren en een paar honderd infanteristen, eene macht die langzamerhand tot ongeveer 500 man aanwies".
"Uit de waan, dat er wel niet anders dan met los kruit zou worden geschoten, werden de oproermakers al heel spoedig gewekt. Want toen zich één hunner met een roode vlag op de barrikade vertoonde, viel er één schot en - één doode. Niettegenstaande dat bloedig voorbeeld trachtte een tweede een zwaren steen uit een zolderraam op het hoofd van een cavalerist te werpen, en ook hij zonk tegelijkertijd doodelijk in het hoofd getroffen needer".
"Duizenden menschen waren op de been, die even zoovele kwaadwilligen schenen; want het geheele publiek nam een hoogst vijandige houding aan jegens de politie, die zeer hard bestookt werd".
"Dat was een tooneel om nooit te vergeten. Het vuren hield geregeld aan, weerklonk door de straten en overstemde bijna het luide weeklagen en geschreeuw der woestelingen. Toch werd voortgegaan met het werpen van steenen. Hier en daar vielen gekwetsten en dooden neder, die op straat achterbleven terwijl de menigte in een onbeschrijflijke verwarring wegvluchtte. Een oogenblik daarna werden de lijken en gekwetsten door vrienden in handkarren naar het politiebureau op de Noordermarkt gebracht en telkens weer zag men menschenlichamen wegdragen, die vreeselijk verminkt en bebloed waren".
"De troepen zijn gedurende de nacht in de Noorderkerk gehuisvest waar zij in de kerkbanken een slaapplaats vonden".
Een schoolvoorbeeld van Kerk - Kazerne samenwerking, in dit geval zelfs de verandering van het een in het ander.
Toevallig deed zich dit ook bij een provohappening voor: de politiehonden en agenten werden in de kerk op het Begijnhofje gereed gehouden. Na nog enige opstootjes dinsdags was het oproer neergeslagen. Het resultaat van het gezagsoptreden in de Jordaan was 26 doden en meer dan honderd gewonde burgers.
Opvallend is de uniforme mening die een krant als het Handelsblad in de loop van de geschiedenis heeft over relletjes en opstanden tegen de politie. In 1886 schrijft het Handelsblad: "Na eene lankmoedigheid, die zelfs bij kalme lieden reeds twijfel had gewekt of niet te lang geaarzeld werd met vastberaden optreden, heeft de overheid gisterenmiddag en avond en hedennacht de rustverstoorders streng gestraft".
In 1917 en 1934 is de politie in de ogen van het Handelsblad al even lankmoedig, ondanks de tientallen doden en honderden gewonden die er onder het publiek vallen als slachtoffers van deze dan toch wel schietgrage lankmoedigheid. En 16 augustus 1965 schrijft het Handelsblad:

"TOT HET LAATSTE TOE GEWACHT, MAAR ....
"WE MOESTEN DE SABEL WEL GEBRUIKEN", ALDUS POLITIE".
".....vechtpartijen, die pas ontstaan zijn nadat de politie zich een uur lang lankmoedig met fietsbellen en lege blikjes had laten bestoken zonder iets terug te doen".
Ook de denigrerende namen die het Handelsblad opstandelingen geeft hebben in de loop der tijden prakties dezelfde betekenis. In 1886: "gepeupel", "straatjongens", "kwaadwilligen", waarover het schrijft dat het de politie "sart". In 1917 noemt het Handelsblad de opstandelingen "een bende opgeschoten jongens en meisjes". In 1934: "Jan Hagel", "het op relletjes beluste gepeupel", "ongunstige elementen", dat de politie "sart". En in 1965: "jonge warhoofden", "straatjongens", "relletjesmakers", die de politie "sarren" en "pesten".
"...voer den socialistenoorlog, zoals het Handelsblad dien predikt, en over enkele maanden heet Amsterdam in Europa het brandpunt van het anarchisme", waarschuwt "Diederik van Amstel" in "De Nieuwe Gids" van 1887 tegen de ophitsingen van het Handelsblad om de socialisten flink te grazen te nemen. Het zijn bijna dezelfde woorden als waarmee Provo waarschuwde toen het Handelsblad op 16 augustus 1965 had geschreven: "Waarschijnlijk zal aan de ongeregeldheden pas een eind komen, wanneer de gearresteerden door de justitie door het opleggen van een flinke straf van hun drift tot agressie genezen worden".
Een krant die zich van dergelijke kliekjees bedient en zich zo kritiekloos aan de zijde van het gezag schaart laat wel duidelijk de waardeloosheid van het oordeel van de kapitalistiese pers in kwesties als deze zien, te meer daar men nu zelfs in burgerlijke kringen de waarde van opstanden in het verleden ten gunste van het heden moet erkennen.
Natuurlijk moet het optreden van het gezag in 1886 nog veel scherper veroordeeld worden dan dat in 1965, ongeveer zoals "Recht voor Allen" dat destijds deed:
"Het hoogwijze kapitalistische stadsbestuur van Amsterdam heeft, om te voorkomen dat een paling pijn wordt aangedaan, het palingtrekken verboden en toen daaraan geen gehoor werd gegeven, burgers en een burgeres (waaronder onschuldigen) laten doodschieten en een 100-tal laten wonden.
Menschen staan dus BENEDEN een paling; de in ellende verkerende Amsterdamsche burgers weten nu precies wat ze van het stadsbestuur te verwachten hebben. Het volk mag geen levende paling het vel aftrekken, bij wijze van volksspel, maar de kapitalisten laten de palingboeren, vóór hunne deur de door hen gekochte paling LEVEND VILLEN, dàt mag".

kropotkin en trotsky

Ik denk dat Trotzky, schrijver van "HUN MORAAL EN DE ONZE", woedend geworden zou zijn als men zijn moraal had gelijkgesteld aan die van Kropotkien en de anarchisten.
Trotsky zou met reden woedend zijn geweest, want de verschillen tussen zijn moraal en die van Kropotkien, van "ons", zijn van principiële betekenis. Zij verhouden zich als heerser tot opstandeling.
Trotsky stelt: de moraal is niets meer dan een wapen in de klassenstrijd. De verschillende moralen van de heersende en onderdrukte klasse hebben geen absolute betekenis maar zijn slechts instrumenten om klassemacht te ontplooien. Moraal kent niets onveranderlijks. Een boven klassen staande moraal is onmogelijk. Moraal ontstaat pas in een antagonisties milieu.
Kropotkien daarentegen: de moraal heeft altijd bestaan, zowel in de natuur als bij mensen die daarvan deel uit maken.
De moraal van de wederkerige hulp leeft bij planten, dieren èn mensen. Kropotkien zegt in "La morale anarchiste":
" .....de opvattingen der dieren omtrent goed en kwaad zijn van dezelfde soort als die van de mens". Hij illustreert dit bv. zó:
"Forel, de grote onderzoeker der mieren, heeft door een massa waarnemingen van feiten aangetoond, dat als een mier zich goed gevuld heeft met honing en andere mieren met een lege buik tegenkomt, deze haar dadelijk om eten vragen. En onder deze kleine insekten is het een plicht voor de verzadigde

mier om wat honing uit te spuwen, opdat de hongerige vrienden zich op hun beurt kunnen verzadigen. Welnu, vraagt aan de mieren of het goed zou zijn, voedsel te weigeren aan de mieren uit dezelfde mierenhoop, als men zelf zijn portie gehad heeft! Zij zullen u antwoorden door onmiskenbare handelingen dat het zeer slecht zou zijn. Zo`n egoïstiese mier zou strenger behandeld worden dan vijanden van een andere soort".
Kropotkiens moraal is dus gebaseerd op het sociale instinkt, dat altijd bestaan heeft, dat wezenlijk onveranderlijk is en dat zich in de loop der evolutie slechts zal verfijnen. Het is NIET in een antagonisties miljeu ontstaan, want het heerst zowel in de klasseloze natuur als bij primitieve volksstammen die de zegen van de klassentegenstelling niet kennen.
Kropotkien stelt dat deze universele moraal op een bepaald moment in de menselijke geschiedenis verstoord is door het optreden van een groep van machtsusurpators, de "tovenaars, regenbezweerders, wonderdoeners, priesters, kenners van oude gebruiken en aanvoerders van krijgshaftige horden, die het volk de erkenning van hun gezag wilden opdringen" Dit laatste citaat haal ik uit Kropotkiens "Het anarchisme en de moderne wetenschap".
Zo zijn de heersende klassen ontstaan. Zij verstoren de moraal van vrijwillige wederkerige hulp met hun dwangmethodes. Het volk moet hen ten val brengen om de moraal van de natuur ook onder de mensen te laten bloeien. Een typerend verschil tussen beide denkers is dan ook dat Trotsky het een doel van het socialisme vindt om de natuur te onderwerpen terwijl Kropotkien het als een doel van de socialistiese maatschappij ziet in harmonie met de (moraal-)wetten van de natuur te leven.
Waar Trotsky de moraal als een instrument in de klassenstrijd beschouwt, daar komt Kropotkien tot de konklusie dat de onderdrukte klasse het instrument is waarmee de natuurlijke moraal onafhankelijk zijn rechten herstellen wil. Kropotkiens moraal is in laatste instantie klassenloos, Trotsky`s moraal onverbrekelijk verbonden met het proletariaat. Kropotkiens moraal is tenslotte uit op de vernietiging van de macht, Trotsky`s moraal tenslotte op het vestigen van de macht.
"Men moet tarwe-zaad zaaien om tarwe-aren te oogsten", zegt Trotsky. Hij bedoelt dat het middel in overeenstemming met het doel moet zijn en dat is de bevrijding van de mensheid. Het is de meest waardevolle gedachte in zijn boekje, maar zij is in strijd met de volgende opvattingen, waarop hij de zwaarste nadruk legt.
Hij beveelt de Jezuïtiese organisatievorm aan als het middel bij uitstek om de heersende klasse omver te werpen en de bevrijding in te luiden. Hij meent dat strijdende legers symmetries moeten zijn en dus dat de onderdrukten strijdwijze en organisatie van de onderdrukkers moeten overnemen. (Het frekwente gebruik van militaire metaforen is veelzeggend voor zijn manier van denken.)
En dat is onmogelijk; je kan de middelen van de vijand niet imiteren zonder zijn doelstellingen over te nemen. Trotsky zegt zelf: "Wie zich aan de door zijn vijand opgestelde voorschriften onderwerpt, kan nooit deze vijand overwinnen!" Daarin zijn de bolsjewiki dan ook helaas alleen maar in schijn geslaagd. Zij hebben zich onderworpen aan de tsaristiese voorschriften aangaande organisatie (de hiërarchies-militaire organisatie van Lenin) en strijdwijzen (oorlog en bv. de door Trotsky gedekreteerde en door Kropotkien bestreden methode van gijseling). Het onvermijdelijke resultaat is dat de bolsjewiki het model van de tsaristiese heerschappij in grote trekken overeind hebben gehouden en zelfs nieuw leven ingeblazen hebben. Imperialisme, klasse-diktatuur, censuur kenmerken de russiese kommunistiese staat. Tot in de détails van de tsaristiese repressie-techniek gaat de gelijkenis: politieke tegenstanders kunnen gek verklaard worden en in gekkenhuizen worden opgesloten. Het stalinistiese Rusland is niet alleen maar een reaktie op de revolutie van 1917 (zoals Trotsky, zichzelf troostend, vaststelt), zij is ook het logiese gevolg van de genoemde bolsjewistiese aspekten ervan.
Trotsky beweert dat de analogie tussen stalinisme en fascisme slechts formeel is. Zij dienen geheel tegengestelde klassen en dus tegengestelde doelen. Maar hij beseft niet dat wie zich van fascistiese vormen bedient, fascisties zaad zaait. Want in de vorm, het zaad, zit de volgroeide plant opgesloten. Want aan de inhoud, het zaad, herkent men de volgroeide plant. Het is geen tarwe-zaad dat Trotsky gezaaid heeft, maar dat van een vleesetende plant en de oogst hoeft ons niet te verbazen.
Het mutatis mutandis in de konklusie van Bervoets moet op z`n minst zeer ruim opgevat worden. Zo ruim, dat zijn hele konklusie de mist in gaat.
Nemen we strijd voor de bevrijding van klasse-diktatuur serieus? Dan mogen we geen spektakulaire schijnsuksessen op korte termijn zoeken en we moeten middelen vinden, die, anders dan die van Trotsky, de kiem van een nieuwe alleenheerschappij niet in zich dragen. Het aan de macht brengen van welke klasse of groep dan ook kan "onze", anarchistiese moraal van liefde en kreativiteit slechts verstikken.

Jan Bervoets heeft een aantal bezwaren aangevoerd tegen mijn opvattingen aangaande Trotsky`s boekje HUN MORAAL EN DE ONZE... en de daarin tot uitdrukking gebrachte meningsverschillen met Kropotkien.
Jan stelt, dat Trotsky de Jezuïtiese organisatievorm niet aanbeveelt. Inderdaad wordt dat niet letterlijk door hem gedaan in het betreffende boekje, maar Trotsky brengt er een duidelijk entoesiasme voor op. Op pagina 27 beschrijft hij hun organisatie zo: "De Jezuïten vormden een strijdorganisatie, sterk afgesloten, streng gecentraliseerd, tot aanvallen bereid en gevaarlijk, niet alleen voor de vijanden, maar ook voor de bondgenoten". Is dat geen treffende beschrijving van de door Trotsky zo toegejuichte bolsjewistiese partij-organisatie en tevens van de Vierde Internationale zoals hij die zich idealiter voorgesteld had? Begrijpelijk dus, dat hij zich in de volgende zinnen lovend over hen uitlaat;"Psychologies en door zijn aktiemetoden onderscheidt zich de Jezuïet uit de"heroïese" periode van de doorsnee paap als de strijder voor de kerk van haar marskramers". En hij noemt het volkomen "onwaardig de fanatieke strijders te bekijken met de ogen van de trage en stompe kruideniers". Dit alles heeft het effekt van een aanbeveling.
Uit Trotsky`s mening, dat "men tarwe-zaad moet zaaien om tarwe-aren te oogsten" leidt Jan af, dat hij zich bewust was van het feit, dat "wie zich van fascistiese vormen bedient, fascisties zaad zaait". Jans redenering is logies; uit het een moet het ander volgen. Toch kan ik tenminste drie argumenten aanvoeren, die dit licht op Trotsky volledig doven.
Ten eerste is dat zijn autoritaire praktijk als machthebber in de eerste jaren na de revolutie. Jan zelf citeerde in zijn artikel al de volkomen juiste konklusie van G. Barendregt: "We realiseren ons heel goed, dat hij zelf in de leiding van de Sowjet-Unie heeft bijgedragen tot de opbouw van het autoritair-burokraties staatsapparaat, dat hem later zou vernietigen". Dat was geen tarwe-zaad zaaien, wat Trotsky deed, maar draketanden.

Ten tweede is er zijn voorkeur voor de Jezuïstiese organisatievorm (tenminste sinds 1916). Zoals we in Rusland gezien hebben, leidt deze bezwaarlijk tot de tarwe-oogst der vrijheid.
Ten derde is er Trotsky`s oppervlakkige analyse van het stalinisme als "een produkt van de imperialistiese druk op een achtergebleven en geïsoleerde arbeidersstaat". Kennelijk heeft Trotsky niet voldoende begrepen, dat het stalinisme ook zonder imperialistiese druk kan bestaan. Het stalinisme kreëert zijn eigen

vijanden als die er niet zijn. Het verzint hen, omdat het ze nodig heeft als bron van de spanning, waarbuiten het niet kan bestaan. Dat is tenminste één van de redenen, waarom Rusland en China elkaar voor "imperialist" uitschelden. Trotsky heeft nooit willen erkennen, dat het geen tarwe-zaad was, dat hij gezaaid heeft met zijn autoritaire teorie en praktijk.
Je kunt natuurlijk zeggen: Trotsky wist heel goed, dat hij voor een tarwe-oogst tarwe-zaad moest zaaien, maar hij wist in de gegeven historiese omstandigheden niet wat tarwe-zaad was (Jan zegt: hij heeft met een goed uitgangspunt helaas de verkeerde middelen verdedigd). Niet alleen zijn het uitmoorden van de Kommune van Kroonstad en de anarchistiese Machno-beweging en het huldigen van de leninistiese Jezuïstiese opvattingen over organisatie aan te merken als buitengewoon grove misgrepen als zij bedoeld waren om als het tarwe-zaad te dienen (dat de macht van mensen over mensen moest vernietigen, in Trotsky`s eigen woorden!), maar bovendien vrees ik, dat ook Trotsky zich in deze door een verdraaide opvatting van de dialektiek heeft laten meeslepen, hopend op een "dialektiese omslag" van autoritairisme naar vrijheid, van ekstreem centralisme naar demokratie.

Trotsky gaat samen met Kropotkien, meent Bervoets. Maar hoe moet dat dan, als Trotsky beweert, dat de moraal slechts een wapen in de klassenstrijd is (volkomen in overeenstemming met de marxistiese geschiedenisinterpretatie als primair bewogen door de strijd der klassen) en als Kropotkien beweert, dat er een universele moraal voor mens en dier bestaat?
"Proletariese en "bourgeois"-moraal, aldus Kropotkien, berusten op dezelfde grondslag: het sociale instinkt, de behoefte het gedrag af te stemmen op het behoud van de soort. Als Kropotkien zijn hele leven pleit en strijdt voor de gedecentraliseerde organisatie-vorm en Trotsky zijn belangrijkste periode voor de gecentraliseerde, als Kropotkien voor vrije en autonome vakbonden vecht en Trotsky die wil afschaffen, als Trotsky de anarchisten "met een ijzeren zweep" (zoals hij graag zei) wilde opruimen en dat ook deed en Kropotkien deze metodes met alle kracht bestreed.....
Ik zie het niet. Kies: Trotsky òf Kropotkien. Allebei is onmogelijk.
Kropotkien meende, dat er een universele moraal van wederkerige hulp onder de mensen heerste tot op het moment, dat die "door het optreden van een groep van machtsusurpators, de tovenaars, regenbezweerders, wonderdoeners, priesters, kenners

van oude gebruiken en aanvoerders van krijgshaftige horden, die het volk de erkenning van hun gezag wilden opdringen" verstoord werd. Ook ik ben het met die opvatting niet eens. Ik geloof, dat de bronnen van het gezag niet in een bepaalde historiese konstellatie te vinden zijn maar in de mens zelf. In zijn angst en agressie. Het gaat erom de koöperatieve drift in ons in evenwicht te brengen met deze psychiese bronnen van het gezag. Alleen angstige mensen geloven in autoriteiten, niet de bewust samenwerkende mensen; die vertrouwen op zichzelf.

trotsky en kronstadt

Melancholie zal sommige van de bolsjewistiese leiders vervuld hebben, toen zij in maart 1921 aan de 50-jarige herdenking van de Commune van Parijs deelnamen. De Commune van Parijs was door de reaktie te gronde gericht. Maar de helse achtergrond van bloed en verbanningen had de boodschap van de Commune des te hemelser doen klinken: De socialistiese revolutie is mogelijk en noodzakelijk; als de proletariërs aller landen zich verenigen en het kapitalisme overwinnen, ligt de universele broederschap voor ons! De Bolsjewiki hadden de burgeroorlog gewonnen, de Witte Garden vernietigd en de absolute macht aan zich getrokken. Maar te midden van de onderdrukkingen en de hongersnood dreigde de boodschap van de revolutie verloren te gaan: Waarom was alle ellende van revolutie en oorlog nodig als de produkten van ons land door de Tsjeka in beslag genomen worden, als wij onze eigen Sovjets niet meer mogen kiezen en onze stem niet meer mogen laten horen?
Koesterde het merendeel van de nieuwe machthebbers zich nog in de glorie en de uitgeholde leuzen van de revolutie, de scherpste en eerlijkste onder de kommunistiese leiders bekenden openlijk dat als er op dit moment vrije verkiezingen zouden worden toegestaan voor de Sowjets de Bolsjewiki weggevaagd zouden worden. Lenin liet zich zelfs ontvallen dat hij er meer dan genoeg van had en er best vandoor zou willen gaan.
De Bolsjewiki bevonden zich in een isolement zoals nooit tevoren. Overal, van de Pool-gebieden tot in de Oekraïne, van Siberië tot de Wolgastreek, laaiden opstanden op. Te midden van

deze agitatie kwam het anarchisme in Rusland tot grote bloei. In de Oekraïne slaagde een rebellenleger o.l.v. de anarchist Machno er in gedurende bijna drie jaar een groot gebied onder kontrole te houden dat hij achtereenvolgens tegen de Duitsers, de Witten en De Roden moest verdedigen. Eind februari 1921 bereikte de opstandigheid een groot proletaries centrum. Petrograd maakte een hongerwinter door. Brood was op de bon, brandstof niet te krijgen en veel fabrieken waren gesloten. In arrenmoede slingerden regeringsfunktionarissen de ontevreden arbeiders het verwijt naar het hoofd dat zij alleen maar aan zichzelf dachten. De toespelingen die de regering maakte op reaktionaire elementen achter de ontevredenheid was niet helemaal zonder grond want in deze omstandigheden zagen de Mensjewiki en de Rechtse Sociaal-Revolutionairen nieuwe kansen en zij hervatten hun propaganda voor de Constituerende Vergadering, die in januari 1918 door de Bolsjewiki uiteen gejaagd was. De arbeidersmassa die Lenin en Trotsky aan de macht gebracht had was in de afgelopen drie jaar niet kontra-revolutionair geworden, maar hing daarentegen de ideeën aan van 1917, die Lenin en Trotsky inmiddels gemeend hadden te moeten herzien. De arbeiders van Petrograd hadden er geen schuld aan dat de vrije sowjets van 1917 tot machtsinstrumenten zonder eigen wil vervormd waren, dat de fabrieksraden door direkteuren ("specialisten") vervangen waren, dat het vrije woord en zelfs het recht van bestaan de andere socialistiese parijen prakties ontnomen waren.
Op 24 februari 1921 begon een staking bij de Troubotcny-fabriek, die zich snel uitbreidde. Resoluties werden aangenomen die een verandering van regering eisten. Morele steun werd verleend door de matrozen van Kroonstadt. Duizenden opgewonden arbeiders kwamen deze en de volgende dagen de straat op. De otoriteiten lieten detachementen "kursanti" (leerlingen van de Militaire Akademie) op hen los. Hoe konden zij, die uit hun revolutionaire ervaringen de gezagsondermijnende kracht van deze arbeiders zo goed kenden, lankmoedig zijn?
Een "Komitévan Verdediging" onder leiding van Zinovjev werd in Petrograd geïnstalleerd dat er op 28 februari voorlopig in slaagde om met behulp van betrouwbare troepen uit de provincie de stakingen te breken.
Maar de gebeurtenissen in Petrograd waren nog maar de aanloop tot een opstand die voor Lenin een van de aanleidingen zouden zijn om een politieke ommezwaai te maken en zijn Nieuwe Ekonomiese Politiek in te voeren.
Het waren de matrozen van Kronstadt die het verzet van de arbeiders van Petrograd voortzetten.

"De trots en de glorie van de revolutie" had Trotsky hen genoemd. Bij de militaire operaties van de Oktoberrevolutie hadden zij een essentiële rol gespeeld (bombardement van het Winterpaleis) en zowel voor de revolutie - door hun agitatie - als er na - door hun aandeel in de burgeroorlog - waren zij voor de Bolsjewiki onmisbare stoottroepen geweest. De samenstelling van de matrozen in Kronstadt was door hun expedities naar de fronten sinds de revolutie aanmerkelijk veranderd. Niettemin bleven een politiek bewustzijn en bereidheid tot revolutionair optreden de Baltiese Vloot, waarvan Kronstadt de basis was, kenmerken.
Door de reputatie van de matrozen, door de militaire macht die zij hadden en door de strategiese ligging van het eilandje waarop Kronstadt ligt, vlak voor de haven van Petrograd, was de opstand van Kronstadt een gevaar voor de nog niet geheel gevestigde orde dat niet te vergelijken was met de gewone boerenopstanden.
Op dezelfde achtentwintigste februari 1921 dat het arbeidersverzet in Petrograd bedwongen werd, was op het oorlogsschip Petropavlosk in Kronstadt een resolutie aangenomen, die op 1 maart op een grote openbare vergadering in het stadje Kronstadt besproken werd. Voorzitter van de vergadering was de president van de plaatselijke Sowjet, Vassiliev. Ook waren Kuzmin, de kommissaris van de Baltiese Vloot, en Kalinin aanwezig. Op deze historiese vergadering werd de resolutie door de massa van 16.000 man, ondanks verzet van de genoemde partijvertegenwoordigers, aangenomen. De resolutie kan beschouwd worden als het eerste manifest voor de Derde Revolutie, die de Linkse Sociaal-Revolutionairen en de anarchisten propageerden. Het verwierp het sisteem van de Sowjets niet, evenmin de Bolsjewiki als partij, maar het eiste o.m.:
1. herverkiezing van de Sowjets met deelname van alle arbeiders- en boerenvertegenwoordigers;
2. vrijheid van het woord en drukpers voor alle arbeiders en boeren, voor de anarchisten en Linkse Sociaal-Revolutionairen;
3. vrijheid van vergaderen voor arbeiders en boeren;
4. vrijheid voor alle socialistiese gevangenen;
5. gelijkheid van de rantsoenen voor alle arbeiders;
6. vrijheid voor de boeren t.o.v. hun land en ook het recht om vee te bezitten, op voorwaarde dat zij geen gehuurde arbeiders in dienst nemen.
De volgende dag, 2 maart, kwam de vergadering opnieuw bijeen om de verkiezing van een nieuwe Sowjet voor Kronstadt te bespreken. De termijn van de oude Sowjet was bijna verstreken. Door hun

taktloos optreden op deze vergadering dreven de kommunistiese vertegenwoordigers Kronstadt nu naar de openlijke opstand. Kuzmin raadde de vergadering in zijn toespraak op dreigende toon aan zich aan het gezag te onderwerpen.
"Als u een gewapende strijd wilt kunt u hem krijgen. Want de kommunisten zullen de macht niet vrijwillig prijsgeven. Zij zullen tot het bittere eind vechten". 1)
De hierdoor veroorzaakte irritatie kwam tot een kookpunt toen geruchten de ronde gingen doen dat er Tsjeka-legers in aantocht waren o mde vergadering te ontbinden. Over de bron van deze geruchten zeggen de Trotskisten en Stalinisten dat zij door Sociaal-Revolutionaire onruststokers verspreid werden; de anarchisten en de krant van Kronstadt, de Kronstadt Izwestia, dat zij door de kommunisten werden verspreid om de vergadering te verstoren. Hoe dan ook, er werd een Voorlopig Revolutionair Komité gekozen en Kuzmin en Vassiliev werden gevangen gezet. Alle eenheden van de Baltiese Vloot, verklaarden zich solidair met het Komité.
Vanuit hun visie, dat alleen de kommunistiese partij Rusland van de chaos kon redden, waren de Bolsjewiki wel gedwongen om onmiddellijk in te grijpen. De algemene ontevredenheid maakte de kans op verbreiding van de Derde Revolutie groot. Bovendien als zij langer wachtten zou het ijs ontdooien en Kronstadt een prakties onneembare vesting worden. Nog op 2 maart gaven Lenin en Trotsky een order uit waarin de opstandelingen werden genoemd "de werktuigen van de vroegere Tsaristiese generaals die samen met de Sociaal-Revolutionaire verraders een kontra-revolutionaire samenzwering tegen de Proletariese Republiek hebben georganiseerd".
Dat Lenin en Trotsky er oprecht van overtuigd waren dat in Kronstadt de reaktie zijn kans schoon zag neem ik aan. De Witten waren nog maar pas verslagen en lagen nog overal op de loer. Maar in hun verdachtmakingen gingen zij zover dat zij de opstand het werk noemden van Franse interventionisten , buitenlandse spionnen en Finse bankiers. De enige naam die zij konden noemen was die van de ex-Tsaristiese generaal Kozlovsky, die inderdaad in Kronstadt was.
Afgezien van het feit dat het Trotsky was die Kozlovsky aangesteld had, heeft Koslovsky een volkomen onbetekenende rol gespeeld in de opstand. De opstandelingen degradeerden hem tot ondergeschikte militaire werkzaamheden. En dat terwijl Trotsky 30.000 ex-Tsaristiese officieren in `t Rode Leger had. 2) Het is waar dat de Witten en Rechtse Sociaal-Revolutionairen Kronstadt hun diensten aanboden, maar het is ook waar dat de opstandelingen voor deze hulp bedankten.

Ter verdediging van de laster die de kommunisten over Kronstadt uitstortten kan alleen worden gezegd dat zij dit deden als fanatieke verdedigers van de proletariese revolutie tegen een dreigend herstel van het kapitalisme. Maar dat laatste was allesbehalve wat Kronstadt wilde. Hun dagblad, de Izwestia, van 8 maart geeft een indruk van het idealisme dat Kronstadt bezielde:
"Overwinnen of sterven! Het voorbeeld is gegeven door Kronstadt, de schrik van de kontra-revolutie van rechts en links. Hier heeft de grote revolutionaire daad plaats gevonden. Hier is de vlag van de opstand tegen de drie-jarige tirannie en onderdrukking van de kommunistiese autokratie (...) geheven. Hier, in Kronstadt, is de hoeksteen gelegd voor de Derde Revolutie die de laatste ketenen van de arbeiders zal verbreken en de nieuwe, brede weg naar socialistiese kreativiteit zal inslaan. Deze nieuwe Revolutie zal de massa`s van Oost en West in beweging brengen en zal een voorbeeld zijn voor de nieuwe Socialistiese opbouw, in tegenstelling tot de steriele kommunistiese en gouvernementele metode. De werkende massa`s zullen zien dat wat totnutoe gedaan is in naam van arbeiders en boeren geen socialisme was. Zonder een schot, zonder een druppel bloed te vergieten is de eerste stap verzet.
Alleen als ze zich verdedigen zullen ze het vergieten".
Een voorstel om op het vasteland bij Oraniënbaum te landen werd dan ook afgewezen. Achteraf gezien was deze agressie de enige reële mogelijkheid geweest om aan het isolement te ontkomen en de Derde Revolutie te verbreiden.
Op 4 maart gaf Trotsky een ultimatum aan de opstandelingen uit. Kronstadt moest zich onmiddellijk onderwerpen en de gevangen kommissarissen vrijlaten, alleen dan konden zij rekenen op de genade van het onderdrukkingsleger dat Trotsky aan het formeren was. "Ik zal jullie als patrijzen neerschieten", voegde hij er vredelievend aan toe.
In Petrograd liet Trotsky familieleden van de opstandelingen van Kronstadt gijzelen. In zijn in 1938 verschenen artikel "Hun moraal en de onze" verdedigt Trotsky het gijzelen en neerschieten van familie van vijanden. De klassenstrijd bepaalt volgens hem de moraal en daar de burgeroorlog de scherpste vorm van klassenstrijd is, mag in die omstandigheden alles wat de overwinning van de arbeidersklasse kan bevorderen. Erkenning van het feit dat het in Kronstadt de arbeidersklasse was die tegenover hem en de Bolsjewiki, die meenden de arbeiders te vertegenwoordigen, stond, zou Trotsky in een moreel niet te verdedigen positie hebben gebracht. Vandaar dat Trotsky tot aan het eind van zijn leven is blijven volhouden dat

het de kleine bourgeoisie was, die in Kronstadt in opstand kwam.
In de ochtend van 7 maart begon Trotsky de aanval, die geleid werd door de (ex-Tsaristiese) generaal Toukatchevsky. De kommunistiese troepen rukten van verschillende kanten over het ijs op. Maar het door het bloed gekleurde ijs was het enige wat de volgende dag nog getuigde van de aanwezigheid van het Rode Leger. De afschuw van de "broedermoord" die de opstandelingen uit zelfverdediging hadden moeten plegen bracht honderden kommunisten in Kronstadt ertoe uit hun partij te treden. Ingezonden brieven in de Izwestia getuigen ervan dat zij er niets voor voelden om lid te zijn van dezelfde partij als "de beul Trotsky".
De woede van de Bolsjewiki overtrof de verontwaardiging van de opstandelingen nog. Honderden gedelegeerden op het tiende Partijkongres, dat juist in Moskou plaatsvond, haastten zich naar het toneel van de strijd om persoonlijk nieuwe stormlopen te leiden. Met behulp van Aziatiese troepen in witte kamoeflagegewaden slaagden zij er eindelijk op 17 maart 1921 in Kronstadt te nemen en de opstandelingen te straffen op een manier die niet veel verschilde van de behandeling die de Parijse Communards na hun nederlaag moesten ondergaan.
In de gevangenissen en koncentratiekampen van Archangel en Turkestan vonden de dragers van de ideeën van de Derde Revolutie de dood. De exekutie-peletons in Kronstadt zelf hadden anderen het voorafgaande lijden bespaard.
Dat het Trotsky was die als opperbevelhebber van het Rode Leger de verantwoordelijkheid droeg voor het neerslaan van de opstand lijkt me een van de mooiste overwinningen van het superioriteitsgevoel van de regeerder over de integriteit van de revolutionair. Want de ideeën en het programma van Kronstadt verschilden niet veel van het Trotskisme van de Vierde Internationale, dat ook opriep tot een Derde Revolutie in Rusland tegen het machtsmonopolie van de Kommunistiese Partij en de burokratie en voor de proletariese demokratie van vrije Sowjets. De jaren 1920-21 zijn het ideologies dieptepunt in Trotsky`s leven. Zijn verbitterde en onafgebroken strijd tegen de vijanden van rechts hadden hem blind gemaakt voor de gevaren van de almacht van zijn partij. Trotsky pleitte in deze jaren voor militarisatie van de arbeid door het invoeren van arbeidslegers die als aan het front produktie-overwinningen moesten behalen en die bij desertie zwaar gestraft moesten worden. Hij pleitte voor een "Sowjet-Taylorisme". Onder het motto dat arbeiders niet tegen een arbeidersstaat kunnen staken pleitte hij voor inlijving van de vakbonden in het

staatsapparaat. Hij stemde in met het verbod van dissidente frakties in de partij, waarvan hij later zelf het slachtoffer zou worden. Hij, de man van de internationale en permanente revolutie, wees erop dat men oog moest hebben voor de stabilisering van het kapitalisme in het buitenland en dat men de agressieve revolutionaire taktiek nu moest verlaten voor een periode van konsoliderende opbouw van kommunistiese massapartijen.
Toen Trotsky in de loop van de dertiger jaren definitief brak met het Stalinisme en een nieuwe revolutie begon te prediken werd hem door de anarchisten bitter de onderdrukking van Kronstadt voor de voeten gegooid. De anarchisten vonden Trotsky`s houding vals, want zelf had hij door het uitroeien van revolutionairen die het gevaar van de Stalinistiese diktatuur veel eerder hadden gezien, aan de verwording van de revolutie meegewerkt.
Trotsky bevond zich toen in een positie die hem toeliet zijn dramatiese fout openlijk te erkennen. Opgejaagd door de GPU-moordenaars en verguisd door kommunisten, socialisten, bourgeoisie en fascisten kon hij zijn grote troef, zijn otoriteit als revolutionaire ridder zonder blaam, niet in gevaar brengen. In een artikel in "The New International" van april 1938 3) verdedigt hij zich met een serie schijn-argumenten, zijn krities intellekt onwaardig. Sowjets die bestaan uit Sociaal-Revolutionairen en anarchisten, zegt hij, kunnen slechts als een brug dienen van proletariese diktatuur naar kapitalistiese restauratie. En abrupt konkludeert hij:"De Kronstadt opstand had dus een kontra-revolutionair karakter", zonder nadere bewijzen aan te voeren. De gedachte steunt alweer op Trotsky`s zichzelf aangeprate overtuiging dat de revolutionairen van Kronstadt de kleine bourgeoisie vertegenwoordigden. Maar hoewel Trotsky`s teorie dan nog aanvechtbaar zou zijn, de feiten weerleggen zijn teorie eenvoudig. De matrozen, die de kern van de beweging waren, kunnen niet tot de kleine bourgeoisie gerekend worden, maar tot het proletariaat. Onder de vijftien leden van het Voorlopige Revolutionair Komité zijn alleen arbeiders en matrozen te vinden. Het feit dat de Rechtse Sociaal-Revolutionairen, de Mensjewiki en zelfs de liberale professor Miliukov Kronstadt moreel steunden is een andere strohalm voor Trotsky`s pogingen Kronstadt tot een kontra-revolutionaire opstand te maken. Maar, zoals gezegd, Kronstadt heeft alles gedaan om niet gekompromitteerd te worden door steun van reaktionaire zijde; hulp werd geweigerd. Men zou met hetzelfde recht kunnen wijzen op de Stalinistiese geschiedenis beschrijving die Kronstadt in prakties dezelfde

termen veroordelt als Trotsky. En ik geloof dat Stalin een verachterlijker bondgenoot is dan de Mensjewiki.
(Tot verbazing van vriend en vijand heeft overigens Stalin in maart 1921 zich tegen de gewapende onderdrukking van Kronstadt verklaard!)
Trotsky verklaart in "The New International" dat hij persoonlijk geen deel heeft gehad aan de militaire operaties tegen Kronstadt en dat hij niet in Petrograd geweest is, ook al erkent hij zijn verantwoordelijkheid voor de bevelen. Ik ben bang dat Trotsky hier een deel van zijn verantwoordelijkheid voor de bevelen om Kronstadt aan te vallen probeert af te schuiven. Het ultimatum aan Kronstadt van 5 maart 1921 is door Trotsky getekend. Historici als Deutscher, Berkman, Victor Serge en Voline vermelden allen Trotsky`s aankomst op 5 maart in Petrograd. Tenslotte als honderden gedelegeerden van het tiende Partijkongres het kongres onderbraken om zich persoonlijk in de strijd te storten, zou de opperbevelhebber van het Rode Leger er zich dan buiten gehouden hebben?
Kronstadt markeert het wegebben van de revolutionaire golf van 1917 en het verstarren van de Russiese revolutie. De val van Kronstadt betekende het einde van de anarchistiese bewegingen in Rusland. Op het Partijkongres van maart 1921 werd de Arbeiders Oppositie van Kollontai en Shlyapnikow verboden. De ruimte ter linkerzijde van de Kommunistiese Partij was nu zo benauwd dat de toekomstige Linkse Oppositie van Trotsky zelf in enkele jaren verstikt kon worden. In Duitsland faalde de kommunistiese "Marz-aktion". De stakingen in het Ruhrgebied Berlijn en Mansfeld leidden tot de nederlaag. In Berlijn werden 7000 kommunisten gearresteerd. Opstandige arbeidersdorpen werden door de mitrailleurs van de Reichswehr plat geschoten. Stalin en Ordjonikidze hadden in februari van hetzelfde jaar het nog onafhankelijke Georgië gewapenderhand overweldigd. Aan het laatste restje vrijheid van de andere Sowjet-partijen in Rusland werd nu definitief en meedogenloos een eind gemaakt.
Op het gebied van de ekonomie dachten Lenin c.s. een postume koncessie te doen aan de beweging van Kronstadt in de betekenis die zij eraan gaven: de opstandige kleine bourgeoisie.
In de ogen van de gevangen opstandelingen was dit niets dan een nog diepere val van het Bolsjewisme. Na de onderdrukking van Kronstadt duurde het nog een jaar voor Stalin tot Algemeen Sekretaris gekozen werd.

1 Izwestia van Kronstadt, 11 maart 1921.
2. Volgens Trotsky`s biografie "Mijn Leven".
3. "Have and cry over Kronstadt"

joegoslavië en het anti-autoritaire socialisme

Is Joegoslavië op weg naar het anarchisme? Een ogenschijnlijk vreemde vraag: het marxisme-leninisme is de officiële ideologie in Joegoslavië en centralisatiese krachten zoals de persoon van Tito, de Kommunistenbond, het leger en de politie beheersen er de politiek.
Toch is er aanleiding genoeg de vraag te stellen. Elke dag kan je in Joegoslavië horen, dat er met alle kracht gestreefd wordt naar de vervolmaking van het sisteem van zelfbeheer in de fabrieken en andere bedrijven (SAMOUPRAVLJANJE) d.m.v. arbeidersraden, en naar de opheffing van alle partijen en dus ook van de Kommunistenbond, zodat het volk zonder de leiding van een politieke macht direkt zijn eigen levensomstandigheden kan bepalen. Terecht wijst Ernst Halperin er in zijn boek over Tito "The Triumphant Heretic" op, dat de Titoïstiese slagwoorden "DE FABRIEKEN AAN DE ARBEIDERS!" en "DE LEIDING VAN DE PRODUKTIE AAN DE PRODUCENTEN" tot het arsenaal der anarcho-sindikalistiese en anarchistiese eisen behoren. E. Bauer (in: "Jugoslawischer Marxismus und Anarcho-Syndikalismus") meent, dat de Joegoslaviese kommunisten, die in de Spaanse burgeroorlog vochten, diepgaand door de anarchistiese revolutie in Catalonië beïnvloed zijn (het engelse anarchistenblad "Anarchy", dat zijn nr. 95 aan Joegoslavië wijdde, vermeldt o.a. deze literatuur).
Sterke decentraliserende krachten staan in Joegoslavië tegenover de centralistiese . Joegoslavië is een federatie van zes republieken, die door hun verschillende geschiedenis en kul-

tuur een flinke mate van zelfstandigheid verkregen hebben. Bovendien vormen binnen deze republieken allerlei nationale minderheden een mozaïek van kulturen. Zowel de teorie van het Joegoslaviese kommunisme als de praktijk van haar maatschappij en kultuur tenderen dus naar de schepping van een gedecentraliseerde raden-maatschappij op een socialistiese basis: het anarchisme.
De centralistiese krachten beheersen de strijd nog. De spanning, die in Oost-Europa opgewekt is door de afschuwelijke Russiese bezetting van Tsjecho-Slowakije, versterkt de positie der centralisten. Bij elke gelegenheid kunnen zij met het koude-oorlogs-argument komen, dat Joegoslavië een gepantserde eenheid moet zijn, omdat de veiligheid van de staat in gevaar is door de Russiese bedreiging. Het inzicht, dat die veiligheid alleen dan waardevol is, als Joegoslavië een werkelijk demokraties alternatief voor de andere "socialistiese" landen vormt, gaat er bij hen moeilijk in. Zodra studenten of andere nationale minderheden proberen de samenleving te verlossen van het harnas der centralistiese burokratie, onderdrukken ze dat met het stalinistiese argument, dat met het oog op de internationale moeilijkheden eerst de staat versterkt moet worden en dat pas later de demokratie uitgebouwd kan worden (als tenminste al erkend wordt, dat de demokratie in Joegoslavië nog niet volmaakt is). Politie en burokratie zijn voortdurend in de weer "anti-Joegoslaviese samenzweringen" te ontdekken. Het laatste half jaar werd een toenemend aantal spionnen, zowel van het oosten als van het westen, gearresteerd. Daarbij komt nog, dat fascistiese politieke emigranten ("Oesjtasji") vanuit West-Duitsland met bomaanslagen op Joegoslaviese bioskopen en stations en op de Joegoslaviese ambassadeur in West-Duitsland deze sfeer van samenzweringen-ontdekkerij verder verpesten door er enige realiteit aan te verlenen.

Een paar voorbeelden van het konservatisme, dat na de bezetting van Tsjecho-Slowakije opnieuw inzette (misschien is het te sterk om van een "reaktie" te spreken):
Tijdens het negende kongres van de Joegoslaviese Kommunistenbond (SKJ) in maart van dit jaar werd besloten tot de oprichting van een Uitvoerend Buro van de SKJ onder leiding van Tito. Aangezien de Joegoslaven angstvallig trachten partij en staat te scheiden, betekent het Buro officieel als STAATSorgaan niets. Daar de scheiding in de praktijk lang niet volmaakt is, om het cinies te zeggen, heeft het Buro een uitermate belangrijke funktie als staatsorgaan. Het gevaar van deze situatie is, dat het Buro de allerbelangrijkste beslissingen kan nemen

voor de staat zonder echter enige officiële verantwoordelijkheid te hebben voor de desbetreffende wetten en staatsorganen.
Misschien heeft de schepping van het Uitvoerend Buro een gelijke strekking als die van de Notstandsgesätze in de Bondsrepubliek: in geval van nood onmiddellijk een sterke centrale leiding paraat te hebben, die onbelemmerd regeren kan. De gevolgen van deze angst-politiek in een tijd, waarin geen sprake is van een noodsituatie, kunnen zijn, ben ik bang, dat zij een noodsituatie voor de demokratie scheppen.
Aan het eind van deze zomer bleek dat al in het konflikt rond de Sloweense autowegen en het inbeslagnemen van "Književne Novine". Door het diktatoriale optreden van het Uitvoerend Buro kreeg Slovenië dit jaar niet de verwachte subsidie voor zijn autowegen. De "liberale" president van Slovenië, Kaučić, werd door Tito persoonlijk gedwongen alle protest in Slovenië tegen deze maatregel te staken. Het literaire weekblad Književne Novine werd verboden, omdat het een al te scherpe aanval op de Russiese politiek inzake Tsjecho-Slowakije gepubliceerd had. Tito en zijn groep wil de verhouding met Rusland blijkbaar verbeteren, ten koste van de radikaal demokratiese elementen in de partij. Op deze laatsten, vrees ik, zijn de "zuiveringen" gemunt, die Tito eind augustus in Zadar heeft aangekondigd.
De Joegoslaviese studentenbeweging is al sinds de invasie in Tsjecho-Slowakije onder zware druk gezet. In Zagreb werd het studentenblad "Paradoks" onder het voorwendsel van pornografie, maar in werkelijkheid om zijn provocerende aanvallen op de burokratie, definitief verboden. In Belgrado werd het studentenblad "Susret" ("Ontmoeting") gedwongen zijn redaktie te wijzigen, zodat de inhoud aanmerkelijk konservatiever is geworden. Iets dergelijks gebeurde met "Naši dani"("Onze dagen") in Sarajevo. Officieel bestaat er geen censuur in Joegoslavië, maar officieus zijn de mogelijkheden voor een vrije pers zeer beperkt.
Er zijn meer officieuze gebeurtenissen van politiek belang, zoals in alle landen met een post-stalinistiese burokratie (en niet alleen daar). In Ljubljana, de hoofdstad van Slovenië, werd Rudi Riesmann door studenten en partijleden gekozen om een belangrijke organisatoriese funktie aan de universiteit op zich te nemen. Riesmann, assistent van Vladimir Dedijer (biograaf van Tito, intellektueel met een progressief image) hoort tot een groep jonge Slowenen rond het tijdschrift "Problemi". Deze groep organiseerde in Ljubljana happenings trekt alle dogma's van gevestigde ideologen in twijfel en provoceert de burokratie voor zover dat mogelijk is. Behoudende oude partij-funktionarissen, bang voor de resultaten van Riesmanns

toekomstige werk aan de universiteit, plaatsten hem onder alle mogelijke officieuze druk, dreigden hem elke medewerking te onthouden. Tenslotte werd het Riesmann onmogelijk gemaakt de funktie, waartoe hij officieel verkozen was, ook werkelijk te aanvaarden.
Een ander voorbeeld van de overheersing van de centralisten is de behandeling der Sjiptaren. De Sjiptaren zijn Albanen en vormen de grootste nationale minderheid in Joegoslavië; er leven bijna evenveel Sjiptaren in Joegoslavië (bijna 1½ miljoen) als er inwoners van Albanië zijn (nog geen 2 miljoen). Gekonsentreerd in de Zuid-Serviese Autonome Provincie Kossovo zijn zij vooral in de tijd van Ranković, de in 1966 weggewerkte politiechef, scherp onderdrukt. Nationale rechten ontbraken vrijwel, nog steeds zijn zij het armste deel van de Joegoslaviese bevolking. In de winter van 1968-69 openbaarde zich hun nationalisme, uitdrukking van hun ekonomiese en kulturele diskriminatie, in de vorm van demonstraties voor een onafhankelijke republiek Kossovo, met dezelfde status als de andere republieken zoals Servië, Montenegro, Slowenië, Macedonië enz. Op zichzelf was het feit, dat deze demonstraties überhaupt plaats konden vinden een teken, dat de onderdrukking minder geworden is, maar het resultaat van de demonstraties was teleurstellend. Eén van de demonstranten werd op straat dodelijk getroffen, terwijl anderen jarenlange gevangenisstraffen kregen opgelegd.
Ik geloof, dat alleen konsessies aan de gerechtvaardigde eisen van de Sjiptaren het konflikt kunnen oplossen. Alleen een verbetering en bevrijding van hun positie kan Joegoslavië voor hen aantrekkelijker maken dan Albanië. Nog steeds is de toestand in Kossovo veel meer gespannen dan elders in het land. Simptomaties daarvoor is, dat wij (mijn vrouw en ik) in de hoofdstad van Kossovo (Prisjtina) in augustus 1969 gearresteerd werden op verdenking van spionage, provokatie enz., omdat we in het openbaar informeerden naar de politieke situatie. (Veel sukses leverde het politie-onderzoek overigens niet op).
Uit het voorbeeld van de Sjiptaren blijkt ook, dat de Joegoslaviese politiek niet socialisties, d.w.z. egalitair genoeg is. Aan de ene kant leven er in het kommunistiese Joegoslavië van vandaag meer miljonairs dan in het vooroorlogse kapitalistiese Joegoslavië, aan de andere kant heerst er, vooral in het zuiden, een ernstige krisis-achtige werkeloosheid met bijbehorende armoede. De oorzaak is, behalve histories bepaald door de langdurige en rampzalige bezetting van het zuiden van Joegoslavië door de Turken, het groepskapitalisme, waarin het sisteem van zelfbeheer dreigt te ontaarden. De onafhankelijk-

heid van de bedrijven naar buiten toe leidt in veel gevallen tot de bekende kapitalistiese konkurrentiestrijd met een overmaat aan reklame, snel verslijtbare produkten en alle ellende van dien. De Joegoslaviese studentenbeweging verzet zich zo goed als het gaat tegen deze tendens. Toch zijn ook de studenten niet zonder schuld. Velen van hen gaan na de beëindiging van hun studie naar het buitenland om veel geld te verdienen i.p.v. naar het Joegoslaviese platteland te gaan om er mee te helpen aan de ontwikkeling van land en bevolking.
Met al deze bedenkingen tegen het Joegoslaviese sisteem maakten we een reis door Roemenië en Bulgarije en door de vergelijking met deze landen steeg ons enthousiasme over Joegoslavië met de dag. In Roemenië merkten we, hoe de mensen alle politiek in hun eigen land haten, hoe bang ze zijn erover te praten met vreemdelingen, terwijl het enige ideaal, dat hun is overgebleven, is zo snel mogelijk een auto te hebben. Een klakkeloze bewondering voor het westen is de algemene reaktie op de stompzinnige en summiere informatie van de kranten. Van Che Guevara of Trotsky heeft niemand in Roemenië of Bulgarije ooit gehoord, zozeer schieten scholen en kommunikatiemedia tekort.
Het bezoek van Nixon aan Boekarest, dat we meemaakten, vervulde ons met een lichamelijke walging. Op de ochtend van de tweede augustus dromden groepen arbeiders uit de fabrieken met vlaggen en bloemen naar een hen toegewezen plaats langs Nixons route. Mannen met presentie-lijsten kontroleerden, of iedereen wel aanwezig was. Een schooljongen vertelde ons, dat een vriend van hem vorig jaar niet naar de route van De Gaulle gekomen was om hem wuivend te verwelkomen en daarom een week in de gevangenis gezeten had.
Als kinderen wuifde en klapte Boekarests arbeidersklasse, toen Nixon, de triomfator, voorbijsjeesde met op de achtergrond de opperste architektoniese uitdrukking van machtsvertoon: het Stalinistiese gebouw van het partijdagblad "Skinteia", een imitatie van de Moskouse universiteit.
Over Bulgarije: ondanks de baarden van Marx, Engels en Lenin zijn baarden en lang haar er, behalve voor priesters en enige gepriviligieerde kunstenaars, verboden. Ons verblijf in Sofia werd door de politie dan ook zeer verkort. Zigeuners (men zegt één op de tien Bulgaren!) zijn bij de wet verboden rond te trekken.
Terug in Joegoslavië valt het je onmiddellijk op, hoe vrij de mensen er over alle mogelijke onderwerpen praten, hoe zij in tegenstelling tot Bulgaren en Roemenen enthousiast zijn over het idee van het socialisme. De populariteit van Tito kan niet alleen op propaganda berusten. Het feit, dat hij het land aan-

voerde in de bevrijdingsstrijd tegen eerst het Duitse en toen het Russiese imperialisme en dat hij het ook was, die het land leidde tijdens de TWEEDE JOEGOSLAVIESE REVOLUTIE (1951), die het sisteem van de zelfbeherende arbeidersraden invoerde, rechtvaardigt niet de bestaande leiderskultus en niet Tito`s talloze vorstelijke paleizen, maar wel een algemene simpathie voor zijn verdienstɐn.

Hoe de arbeidersraden ook beoordeeld moeten worden, een heleboel Joegoslaven voelen zich daardoor erg goed. We hebben veel arbeiders horen vertellen hoeveel rechten zij in hun bedrijf wel niet hebben. Elk jaar kiezen zij uit hun midden een arbeidersraad, die de produktie, de salarissen, de werkomstandigheden, de investeringen enz. bepaalt. De direkteur wordt aangesteld en kan ontslagen worden door de arbeidersraad. Het komt regelmatig voor, dat gewone arbeiders meer verdienen dan de direkteur als ze langer werken dan hij. Of dit allemaal werkelijkheid is, kan ik moeilijk beoordelen, in elk geval wordt het door veel arbeiders als zodanig ervaren.
In tegenstelling tot de zigeuners in Bulgarije mogen de talrijke Joegoslaviese zigeuners wel vrij reizen en trekken. Het ziet er naar uit, dat zij erin zullen slagen de eerste zigeuners te worden, die door een regering als een aparte maar gelijkberechtigde natie worden erkend. Een KOMITE"ROM"(ROM is het zigeunerse woord voor zigeuner) is opgericht, dat zich ten doel stelt de zigeuners voor de wet een natie te laten worden. Dat betekent, dat de zigeuners daarna hun scholen, kranten, boeken in hun eigen taal zullen hebben. Wat erg belangrijk is, niet alleen omdat de zigeuners een belangrijk deel van het werkelijke proletariaat van Joegoslavië zijn (ook hier algemeen geminacht), maar ook omdat zij een interessante kultuur hebben, die anders verloren dreigt te gaan. De emancipatie kan een werkelijke bijdrage zijn tot de demokratisering en decentralisering van het land.
Ook de Joegoslaviese studentenbeweging steekt met kop en schouders uit boven die in de andere Oost.Europese landen (uitgezonderd de Tsjechoslowaakse misschien). Tijdschriften als "Student" en "Vidici" (Belgrodo) verfrissen de Joegoslaviese pers. Joegoslavië is op weg naar het anarchisme, maar het beweegt zich aarzelend en slingerend over die weg als de vrachtwagen van een chauffeur, die teveel slikowietsj op heeft en er bestaat geen enkele zekerheid, of het die weg ook zal afleggen. De vraag, of Joegoslavië op weg is naar het anarchisme, wordt door humanisties-marxisten als Tadic en Stojanović ontkennend beantwoord. Maar ondertussen zijn Tadic en Stojanović (beide

professoren te Belgrado en leidende figuren rond het Zagrebse tijdschrift "Praxis") misschien de eerste sociale teoretici in de kommunistiese wereld, die de betekenis van het anarchisme als de filosofie van het socialisme van onderop opnieuw erkennen. En dat intellektuele inzicht is onontbeerlijk voor Joegoslaviës ontwikkeling naar een demokraties socialisme.

verantwoording

ANTI-OTORITAIR.
(niet eerder gepubliceerd)

POLITIE EN PALINGOPROER.
(uit: Van Palingoproer tot Provohappening, pag. 1-6, in Provo nr. 3, 22 september 1965).

KROPOTKIEN EN TROTSKY.
(oorspronkelijke titel: "Trotsky`s moraal en de onze"; in De Vrije nr. 9 -1969-,blz. 24-26 en in De Vrije nr. 6 -1969-, blz. 8-10).

TROTSKY EN KRONSTADT.
(oorspronkelijke titel: "In Kronstadt werd de Russiese revolutie gesmoord", in Vrij Nederland nr. 13 -1967-, blz 4).

JOEGOSLAVIE EN HET ANTI-OTORITAIRE SOCIALISME.
(oorspronkelijke titel: "Joegoslavië", in De Vrije nr. 9 -1969-, blz. 3-9).

m2585

ramreeks

1. arthur lehning
& anton constandse
anarcho-syndikalisme f 1.90

2. roel van duyn
anti-autoritaire aantekeningen f 1.90

3. wilhelm reich
fascisme en massapsychologie
(verschijnt binnenkort) f 1.90